

Determining the Factors Affecting Iran-Iraq Relations Based on James Rosenau Theory of Continuity

Sajad Najafi ¹✉, Seyed Ali Ejtehad ²

1. Department of Political Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

Email: najafi.s@ut.ac.ir

2. Department of National Security, Faculty of Security, Higher National Defense University, Tehran, Iran

Email: s.ali.ejt56@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

28 January 2022

Received in revised form:

11 June 2022

Accepted:

12 June 2022

Keywords:

Iran,

Foreign policy,

Iraq,

continuity model,

James Rosenau's Theory.

ABSTRACT

Iran and Iraq are important and influential countries in the geopolitical events and arena of the Southwest Asia region. The relations between these two countries have had their ups and downs in each period. With the fall of Saddam Hussein and the Ba'ath party Political governance in Iraq has seen an improvement in relations between us, and given the importance and quality of relations, identifying and determining the factors affecting relations and bilateral relations in the future is doubly important. In this regard, this article is applied in terms of purpose and result; in terms of nature and method, it is a combination of descriptive-analytical and survey approaches (interviews with experts and questionnaires) in order to answer the question that according to James Rosenau's theory of continuity, what are the most important and influential factors among the relations between Iran and Iraq? Using a study of the background and research done and using the views of 20 experts who were selected in full and purposefully, 23 factors as the most important factors related to the five variables of the James Rosenau continuity model, including person, role, Government, society and environment were identified and determined, and finally estimates and analysis of each variable were performed. The results indicate that the individual variable (decisions and individual interests of leaders) and environmental variables (involvement and competition of powerful regional and extra-regional countries), and related factors will have the greatest role and impact in regulating the level of Iran-Iraq relations in the next decade.

Cite this article: Najafi, S & Ejtehad, A. (2023). Determining the Factors Affecting Iran-Iraq Relations Based on James Rosenau Theory of Continuity. *Human Geography Research Quarterly*, 55 (2), 233-23247.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2022.338129.1008446>

© The Author(s).

DOI:10.22059/JHGR.2022.338129.1008446

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Iran and Iraq are two key practitioners in the important and strategic Persian Gulf region; their bilateral relations in different historical periods have been a function of geographical situations, political structures in both countries, intra-regional political and social developments, and the interventions of world and regional powers. Undoubtedly, since the fall of Saddam and the change of political rule in Iraq and the presence of "Shia" groups in the structure of political power in Iraq, relations between these two countries have shifted from a state of conflict to a strategic alliance and cultural, religious, security and economic commonalities and existence of some cultural, religious, security participation can strengthen bilateral relations in the future. Orienting Iran-Iraq relations towards greater interactions and reducing tensions, and establishing relations within the framework of intra-regional diplomacy, far from interfering with its supra-regional powers, can pave the way for a bright future to create regional integration and unity in the Persian Gulf geopolitics. Although the fall of Saddam and the establishment of a new government have paved the way for the expansion of bilateral relations and interaction between Iran and Iraq, recognizing important and key factors influencing the future of relations between the two countries in order to understand the relationship and the adoption of a proportionate strategy and the application of smart diplomacy in order to expand bilateral relations is vital.

Methodology

Due to the nature of the subject, the research is applied in terms of purpose and result. Also, in terms of nature and method, it is a combination of descriptive-analytical and survey approaches (interviews with experts and questionnaires), and data collection is done by use of related documents, resources (books, articles, Internet) and questionnaire.

The research process is as follows in the first stage. A target sampling method was

used by studying previous scientific documents and records and using familiar experts with relevant scientific backgrounds to select experts. First, the factors related to the five variables of James Rosenau continuity model -person, role, government, society and environment- are identified and using the opinion of 20 experts, the most important factors related to each variable are determined, and finally, the estimation and analysis related to each variable was done.

Results and discussion

Considering the theory of continuity by James Rosenau, a combined theory based on five basic variables (individual personality, role, government, society and environment), analyzes the relations between countries as a theoretical framework of the research. The main goal is to determine the important factors affecting Iran-Iraq relations based on the theory of James Rosenau. Moreover, In the first stage, in order to identify and determine the factors affecting Iran-Iraq relations by reviewing the records and previous relevant scientific research, as well as distributing a questionnaire among 20 experts, 39 factors related to five variables: person, role, government, and society. Furthermore, according to James Rosenau's theory of continuity, the environment was identified separately.

In the next step, in order to identify and determine the important and key influential factors of each of the five variables, by distributing a questionnaire among 20 familiar experts with occupational and scientific backgrounds related to the research topic and using the Likert method, the number of 39 factors obtained were scored by experts and after averaging the scores related to each factor, 23 factors that received an average of more than 4 were selected as important and key factors and each of which was analyzed and estimated.

Conclusion

Iran and Iraq are two developing countries where individual decision-making relies more on individual decisions. There are

interests within such developing governments that it is even more important to the leaders of these governments than nationality and territory. Such as ideology, ethnicity, religion, etc., the political leaders of these countries are mainly interested in unison with other political systems that have similar concerns and establish bilateral relations. Therefore, the individual variable has a very influential and key role compared to other variables.

On the other hand, the geopolitical outputs of the region are mainly influenced by the differences, rivalries and differences of powerful regional countries and the transformation of the international and regional environment, which strengthens and accompanies global and European competitions, especially the United States and Russia. Moreover, it influences the foreign policy orientation of bilateral and multilateral relations.

Noting that in the last few centuries in the West Asian region, the environmental variables and related factors have had a significant role and impact on developments and relations between the region's countries. According to the James Rosenau continuity model, two individual and environmental variables and their related factors have the most role and impact than other variables in the relations between the two countries. Furthermore, the factors related to each of these two variables should be considered more than other factors in planning foreign policy and bilateral relations by the diplomatic apparatus, and the strategies adopted by the country's foreign policy based on these two variables and the factors related to them should be considered and compiled.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تعیین عوامل تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق بر مبنای نظریه پیوستگی جیمز روزنا

سجاد نجفی^۱ ✉، سید علی اجتهادی^۲

۱- نویسنده مسئول، گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: najafi.s@ut.ac.ir

۲- گروه امنیت ملی، دانشکده امنیت، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران. رایانامه: s.ali.ejt56@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۱۱/۰۸

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۳/۲۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۳/۲۲

واژگان کلیدی:

ایران،

سیاست خارجی

عراق،

مدل پیوستگی،

نظریه جیمز روزنا.

دو کشور ایران و عراق به‌عنوان کشورهای مهم و تأثیرگذار در روندها و عرصه ژئوپلیتیک منطقه جنوب غرب آسیا می‌باشند که مناسبات این دو کشور دارای فرازوفرودهای خاص خود در هر دوره زمانی بوده است و با سقوط صدام حسین و حزب بعث و تغییر حاکمیت سیاسی در عراق شاهد بهبود مناسبات فی‌مابین بوده‌ایم و باتوجه‌به اهمیت و کم‌وکیف روابط، شناسایی عوامل مؤثر بر روابط و مناسبات دوجانبه در آینده دارای اهمیت دوچندان می‌باشد. در همین راستا در این مقاله که از لحاظ هدف و نتیجه از نوع کاربردی؛ و از لحاظ ماهیت و روش تلفیقی از رویکردهای توصیفی - تحلیلی و پیمایشی (مصاحبه با خبرگان و پرسش‌نامه) می‌باشد، در راستای پاسخ به این پرسش که بر مبنای نظریه پیوستگی جیمز روزنا از میان عوامل تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق، مهم‌ترین و تأثیرگذارترین عوامل کدام‌اند؟ با استفاده از مطالعه سوابق و پیشینه تحقیقات انجام‌یافته و استفاده از نظر ۲۰ نفر از خبرگان که به‌صورت تمام شمار و هدف‌مند انتخاب شدند، تعداد ۲۳ عامل به‌عنوان مهم‌ترین عوامل مرتبط با متغیرهای پنج‌گانه مدل پیوستگی جیمز روزنا شامل: فرد، نقش، حکومت، جامعه و محیط شناسایی و تعیین و درنهایت برآورد و تحلیل مربوط به هر متغیر انجام گردید. نتایج حاکی از آن است که متغیر فرد (تصمیمات و علائق فردی رهبران) و متغیر محیطی (دخالت و رقابت کشورهای قدرتمند منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای) و عوامل مرتبط به آن‌ها بیشترین نقش و تأثیر را در تنظیم سطح روابط ایران و عراق در دهه آینده خواهد داشت.

استناد: نجفی، سجاد و اجتهادی، سید علی، (۱۴۰۲). تعیین عوامل تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق بر مبنای نظریه پیوستگی جیمز روزنا. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۵ (۲)، ۲۴۷-۲۳۳.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2022.338129.1008446>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

DOI: [10.22059/JHGR.2022.338129.1008446](https://doi.org/10.22059/JHGR.2022.338129.1008446)

© نویسندگان

مقدمه

ایران و عراق به‌عنوان دو بازیگر مهم و تأثیرگذار در منطقه راهبردی خلیج فارس می‌باشند که روابط متقابل دو کشور در دوره‌های مختلف تاریخی تابعی از وضعیت و شرایط جغرافیایی، ساختارهای سیاسی حاکم در دو کشور، تحولات سیاسی و اجتماعی درون منطقه‌ای و دخالت‌های قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای قرار داشته است، بدون تردید با سقوط صدام و تغییر حاکمیت سیاسی در عراق و حضور گروه‌های شیعی در ساختار قدرت سیاسی عراق، مناسبات و روابط دو کشور از حالت تخصصی به سمت‌وسوی برقراری اتحاد راهبردی سوق داده شده و اشتراکات فرهنگی، مذهبی، امنیتی، اقتصادی موجود خود می‌تواند موجبات تحکیم روابط دوجانبه را در آینده فراهم نماید. و با سمت‌گیری مناسبات ایران و عراق به سمت تعاملات هرچه بیشتر و کاهش تنش‌ها و برقراری روابط در چهارچوب دیپلماسی درون منطقه‌ای به‌دوراز مداخله دادن قدرت‌های فرامنطقه‌ای خود می‌تواند زمینه‌ساز آینده‌ای روشن در جهت ایجاد هم‌گرایی و اتحاد منطقه‌ای در حوزه ژئوپلیتیک خلیج فارس باشد.

اگرچه با سقوط حزب بعث و استقرار دولت جدید زمینه گسترش ارتباط و تعامل دوجانبه میان ایران و عراق فراهم گردیده است، منتها شناخت عوامل مهم و کلیدی تأثیرگذار بر روابط دو کشور در راستای درک نسبی از روابط فی‌مابین در و اتخاذ راهکار متناسب و کاربست دیپلماسی هوشمندانه به‌منظور گسترش مناسبات دوجانبه بسیار مهم و حیاتی می‌باشد. همچنین در صورت عدم توجه به عوامل مهم و کلیدی مؤثر بر روابط دو کشور، در بازه زمانی کوتاه‌مدت موجب غلبه نیروهای واگرا و سردی روابط فی‌مابین و در بلندمدت با توجه به محدودیت‌های خاص جغرافیایی کشور عراق در دسترسی آسان و راحت به آب‌های آزاد موجبات ایجاد تنش و درگیری و درنهایت صدمه به منافع و ارزش‌های ملی کشور خواهد شد.

به همین منظور، در این تحقیق با در نظر گرفتن نظریه پیوستگی جیمز روزنا که به‌عنوان نظریه‌ای ترکیبی و بر مبنای پنج متغیر پایه (شخصیت فردی، نقش، حکومت، جامعه و محیطی) اقدام به تحلیل روابط میان کشورها می‌نماید به‌عنوان چارچوب نظری تحقیق انتخاب و با هدف اصلی: تعیین عوامل مهم تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق، بر مبنای نظریه جیمز روزنا و اهداف فرعی شامل: ۱- تعیین مهم‌ترین عوامل متغیر فردی، مؤثر بر روابط ایران و عراق. ۲- تعیین مهم‌ترین عوامل متغیر حکومتی، مؤثر بر روابط ایران و عراق. ۳- تعیین مهم‌ترین عوامل متغیر نقش، مؤثر بر روابط ایران و عراق. ۴- تعیین مهم‌ترین عوامل متغیر جامعه، مؤثر بر روابط ایران و عراق. ۵- تعیین مهم‌ترین عوامل متغیر محیطی، مؤثر بر روابط ایران و عراق. و متناسب با اهداف مورد اشاره، طرح سؤال اصلی تحقیق تحت عنوان: مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق، بر مبنای نظریه جیمز روزنا کدام‌اند؟ و سؤالات فرعی: ۱- مهم‌ترین عوامل متغیر فردی مؤثر بر روابط ایران و عراق کدام‌اند؟ ۲- مهم‌ترین عوامل متغیر حکومتی مؤثر بر روابط ایران و عراق کدام‌اند؟ ۳- مهم‌ترین عوامل متغیر نقش مؤثر بر روابط ایران و عراق کدام‌اند؟ ۴- مهم‌ترین عوامل متغیر جامعه مؤثر بر روابط ایران و عراق کدام‌اند؟ ۵- مهم‌ترین عوامل متغیر محیطی مؤثر بر روابط ایران و عراق کدام‌اند؟ انجام یافته است. لازم به ذکر است تحقیق پیش‌رو از لحاظ هدف و نتیجه از نوع کاربردی می‌باشد؛ و از لحاظ ماهیت و روش تلفیقی از رویکردهای توصیفی - تحلیلی و پیمایشی (مصاحبه با خبرگان و پرسش‌نامه)، و ابزار گردآوری اطلاعات استفاده از اسناد و منابع مرتبط (کتاب، مقالات، اینترنت) و پرسش‌نامه می‌باشد.

مبانی نظری

نظریه پیوستگی جیمز روزنا

در بررسی سیاست خارجی دولت‌ها سه رهیافت: کلان، خرد و مرکب وجود دارد، رهیافت کلان بر پایه مفاهیم و مفروضه‌های انتزاعی و کلی قرار می‌گیرد و بر تأثیر ساختار نظام بین‌الملل بر سیاست خارجی دولت‌ها تأکید دارد، از مهم‌ترین نظریه‌هایی که در این رهیافت قرار می‌گیرد نظریه ساختاری کنت والتز است که به تشریح و تبیین روابط خارجی بر مبنای واقع‌گرایی ساختاری می‌پردازد و متغیرهای ساختاری به‌عنوان عوامل محدودکننده اعمال دولتمردان و تصمیم‌گیرندگان سیاست خارجی قرار دارد، عدم توجه این نظریه به نحوه شکل‌گیری هویت و منافع دولت‌ها و همچنین مادی‌گرا بودن و جبرگرا بودن آن باعث ناتوانی در ارائه یک نظریه جامع در تبیین سیاست خارجی گردیده است. در طرف دیگر رهیافت خرد قرار دارد که به تأثیر ساختار داخلی کشورها در رفتار و سیاست خارجی دولت‌ها تأکید دارد، و عملکرد و رفتار خارجی کشورها را تابع مقتضیات داخلی و جغرافیای خاص هر واحد سیاسی می‌داند، از مهم‌ترین نظریه‌پردازان این رهیافت می‌توان به مارگارت اسپروت، ریچارد اسنایدر و گراهام آلیسون اشاره نمود. در رهیافت مرکب مبنای تجزیه و تحلیل سیاست خارجی دولت‌ها ترکیبی از هر دو سطح خرد و کلان است که از مهم‌ترین نظریه‌پردازان این رهیافت می‌توان به جیمز روزنا اشاره نمود که با ارائه مدل پیوستگی سیاست خارجی زمینه اتصال دو سطح تحلیل خرد و کلان را فراهم نمود (رسولی ثانی آبادی، ۱۳۹۱: ۹۶-۹۹). روزنا در سطح خرد به چهار عامل شخصیت فردی، نقش، حکومت و عوامل اجتماعی توجه داشت و به این عوامل محیط بین‌الملل را نیز به‌عنوان سطح کلان اضافه نمود (Rosenau, 1971: 98).

در حوزه نظریه‌های فرا رفتاری جهت تحلیل سیاست خارجی با وجود الگوها و نظام‌های گوناگون تحلیلی، جیمز روزنا، طرح به نسبت فراگیری را برای تحلیل سیاست خارجی ارائه نموده است که سعی بر لحاظ کردن واقع‌بینانه‌تر شکل‌گیری سیاست خارجی دارد، طرح تحلیلی روزنا در حقیقت تکمیل و گسترش نظریه تصمیم‌گیری اسنایدر است که برخلاف نظریه اسنایدر تنها به نقش تصمیم‌گیرندگان در سیاست خارجی توجه ندارد؛ بلکه در کنار مؤلفه‌های خرد تحلیلی، شاخصه‌های کلان سیستمی را نیز در نظر می‌گیرد (Starr, 1998: 5).

در واقع جیمز روزنا در مدل نظری خود با ارائه یک نظریه آزمون‌پذیر، متغیرهای متعددی را در سطوح داخلی و خارجی تأثیرگذار بر رفتار سیاست خارجی دولت‌ها می‌داند، و میزان تأثیر هر کدام از متغیرهای پنج‌گانه مدنظر روزنا بستگی به قدرت سیاسی (بزرگ یا کوچک)، وضعیت اقتصادی (توسعه‌یافته یا عقب‌مانده)، ماهیت ساختار اجتماعی (باز یا بسته)، ساختار فرهنگی (رخنه‌پذیر یا رخنه‌ناپذیر) و حوزه‌های موضوعی مختلف بستگی دارد (کریمی فرد و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۶).

متغیرهای پنج‌گانه مؤثر بر روابط کشورها بر طبق نظریه پیوستگی جیمز روزنا شامل:

الف) فرد: خصوصیات منحصر به فرد تصمیم‌گیرندگان و نخبگان از عوامل مهم تأثیرگذار بر چگونگی شکل‌گیری و جهت‌گیری سیاست خارجی دولت‌ها در عرصه نظام بین‌الملل است. این متغیر تمامی جنبه‌های تصمیم‌گیرندگان یعنی ارزش‌ها، استعدادها و تجربیات پیشین آن‌ها را شامل می‌شود. که شامل ویژگی‌های فردی، برداشتها و تصورات، انگیزه‌ها، ارجحیت‌ها، سبک رهبری و شیوه تصمیم‌گیری، جهان‌بینی و نظام باورهای تصمیم‌گیرندگان می‌شود که انتخاب‌ها یا رفتار سیاست خارجی فرد را از هر تصمیم‌گیرنده دیگری متمایز می‌کند (Rosenau, 2006: 172).

ب) نقش: رفتار سیاست خارجی که تصمیم‌گیرنده اتخاذ می‌نماید بدون در نظر گرفتن خصوصیات شخصیتی آنان

می‌باشد. در واقع متغیرهای وابسته به نقش عبارت است از تأثیرگذاری پست و مسئولیت بر رفتار مسئولان که به صورت شرح مشاغل و مسئولیت‌ها یا قواعد رفتاری مورد انتظار از آنان تعریف می‌شود. در واقع به رفتار مقامات اشاره دارد که به واسطه نقش‌هایی که دارند ایجاد می‌شود و احتمال وقوع آن در تصمیم‌گیری‌ها صرف‌نظر از ویژگی‌های فردی افراد وجود دارد (Rosenau, 2006: 173).

ج) حکومتی: به جنبه‌هایی از ساختار حکومتی اشاره دارد که گزینه‌های سیاست خارجی را مقدر و یا محدود کرده و به‌طور کلی بر آن‌ها تأثیر می‌گذارند. بین چگونگی تنظیم، تشکیل و سازمان‌دهی حکومت و تصمیم‌گیری سیاست خارجی و به‌تبع آن ماهیت و رفتار سیاست خارجی ارتباط مستقیم وجود دارد. به‌عنوان مثال، ماهیت نظام‌های مردم‌سالار به صورت‌های مختلف بر سیاست خارجی آن‌ها اثر می‌گذارد؛ چرا که در این نظام‌ها به‌این‌علت که قدرت تصمیم‌گیری و اختیارات سیاست‌گذاری بین نهادها و کارگزاری‌های مردم‌سالار متعدد و متنوعی تقسیم شده، بازیگران بیشتری در فرایند سیاست خارجی حضور و مشارکت دارند. این متغیرها به جنبه‌هایی از ساختار دولت اشاره دارند که یا منجر به ایجاد محدودیت در روابط دوجانبه می‌گردند یا افزایش انتخاب‌های سیاست خارجی اتخاذشده توسط تصمیم‌گیرندگان را به همراه دارد. به‌عبارت‌دیگر، بر ابزارهایی متمرکز است که سیاست‌گذاران برای دستیابی به اهداف خاص در روابط خارجی به‌احتمال زیاد از آن‌ها استفاده می‌کنند (Marleku, 2012: 85).

د) جامعه: به آن دسته از جنبه‌های غیرحکومتی یک جامعه که بر رفتار سیاست خارجی تأثیر می‌گذارد اشاره دارد. در واقع جهت‌گیری‌های ارزشی عمده یک جامعه که در محتوای آرمان‌های سیاست خارجی آن مشارکت دارند.

ه) محیطی: شامل اتفاقات و محدودیت‌ها و مقدریت‌های محیطی و بین‌الملل است که در خارج از یک جامعه و دولت رخ می‌دهد و گزینه‌های سیاست خارجی دولت‌ها و تصمیم‌گیرندگان آن‌ها را محدود یا مشروط می‌کند. میزان تأثیرگذاری متغیرهای محیطی و بین‌المللی به‌طور مستقیم به میزان قدرت یک کشور بستگی دارد. در نظام بین‌الملل، سلسله‌مراتب غیردستوری بازیگران بسته به نوع قدرت‌طلبی مطلق و یا نسبی و نیز حوزه فعالیت بین‌المللی، منطقه‌ای و محلی به پنج رده به‌هم‌پیوسته ابرقدرت، قدرت بزرگ، قدرت منطقه‌ای، قدرت کوچک و ریز قدرت تقسیم می‌شوند (رسولی ثانی آبادی و میرحسینی، ۱۳۹۴: ۲۴۰؛ عطایی و کوزه‌گر کالجی، ۱۳۹۱: ۱۱۵-۱۲۴). این متغیرها شامل تمام ابعاد غیرانسانی بیرونی جامعه است، به عبارتی محیط یا هر اقدامی که در خارج از کشور اتفاق می‌افتد که به نحوی بر شرایط و انتخاب تصمیم‌گیرندگان تأثیر می‌گذارد. بنابراین، این متغیر از تحولات و ویژگی‌های نظام بین‌الملل و کنش سایر دولت‌ها و بازیگران غیردولتی تأثیر می‌پذیرد، این رویکرد در دوران جنگ سرد توسعه یافت (Marleku, 2012: 85).

پیشینه و سیر تاریخی روابط ایران و عراق

جغرافیای تاریخی ایران، شامل پهنه وسیعی از مناطق غربی و شرقی بوده به‌طوری‌که از غرب سرزمین‌های عراق، شامات تا شمال آفریقا و از شرق افغانستان، پاکستان و هند تا جلگه سند و پنجاب را در بر می‌گرفت و تمام این مناطق، قلمرو امپراتوری ایران محسوب می‌شدند. تحولات تاریخی، فراز و نشیب در روند ژئوپلیتیک امپراتوری‌ها، خسارات بی‌شمار جنگ‌ها در کنار بلوغ فکری و سیاسی جوامع بشری، درنهایت منجر به انعقاد صلح وستفالیا شد. اراده نظام جهانی برای پذیرش مفاد این قرارداد، با تولد دولت‌های مدرن و تغییر از نظام جهانی به‌نظام بین‌الملل همراه شد. با جهان‌شمولی این پارادایم و فروپاشی امپراتوری عثمانی و به‌موازات شکل‌گیری کشورهای دیگر، عراق مستقل نیز متولد شد. تا پیش از ایجاد کشور عراق، نوعی پیوستگی جغرافیایی و وابستگی تاریخی میان ایران و عراق وجود داشت و این

پیوستگی در برخی برهه‌های تاریخی، به وابستگی ژئوپلیتیکی تبدیل می‌شد، اما با شکل‌گیری عراق، مستقلی که از نابرابری‌های جغرافیایی و تنگنای ژئوپلیتیک بهره می‌برد و برای کسب منافع ملی، درصدد بود تا از حداکثر کدهای ژئوپلیتیک خود علیه همسایگانش استفاده کند، این وابستگی تبدیل به چالش ژئوپلیتیک شد. عراق در تمام دوران این سال‌ها، تلاش می‌کرد تا با چالش ژئوپلیتیک که با آن مواجه است مقابله کند. جغرافیای سیاسی نابسامان داخلی هم معضل اساسی بود که بر مشکلات قبلی اضافه شده بود. به همین جهت نه‌تنها با برخی از کشورهای همسایه و جهانی مشکل داشت و سیاست تهاجمی نسبت به آنان در پیش گرفته بود؛ بلکه از درون نیز با بسیاری از گروه‌های سیاسی و اجتماعات مذهبی خود، درگیری و منازعه داشت. آشفتگی سیاسی و کشمکش‌های داخلی در عراق، سبب شده بود تا سطح درگیری به نزاع برای تصاحب قدرت تبدیل شود و اقتدارگرایی محض در حاکمیت عراق، شرایطی فراهم کرده بود، تا احزاب سیاسی و گروه‌های قومی و مذهبی به کدهای ژئوپلیتیک دیگر کشورهای منطقه برای اعمال فشار بر حکومت عراق تبدیل شوند. این رویه حالت عکس نیز داشت و عراق از کدهای، ژئوپلیتیک خود استفاده می‌کرد تا در نظام منطقه‌ای حداکثر بهره را ببرد و ضمن ایجاد انبساط ژئوپلیتیک، همسایگان خود اعم از ایران، سوریه، ترکیه و کویت را با چالش ژئوپلیتیک مواجه کند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۹-۱۲۰).

عراق از لحاظ ژئوپلیتیک اهمیت فراوانی برای جمهوری اسلامی ایران دارد. موقعیت جغرافیایی راه‌های مواصلاتی به کشورهای مهم منطقه، شبکه آب‌ها و سایر عوامل ثابت ژئوپلیتیک، همگی از عوامل دارای ارزش قدرت آفرین برای عراق محسوب می‌شود. به موازات عوامل ثابت ژئوپلیتیک، عوامل متغیر ژئوپلیتیک همچون ترکیب قومی - مذهبی، سرمایه انسانی و... نیز هستند که نه‌تنها برای عراق ارزش ژئوپلیتیک دارند، بلکه نیروی مؤثری محسوب می‌شوند که می‌توانند به عوامل ثابت ژئوپلیتیک عراق جهت بدهند و در برقراری رابطه بین دو واحد مستقل سیاسی، به هر یک از عوامل وزن می‌دهد. در مجموع عراق جزو لاینفک در استراتژی ژئوپلیتیک ایران است، بنابراین هرگونه اتخاذ سیاست‌های منطقه‌ای بدون در نظر گرفتن نقش این کشور ناقص است (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴۰). در میان کشورهای عرب منطقه خاورمیانه، عراق دارای بیشترین قرابت‌های فرهنگی و مذهبی با ایران است. تغییر حاکمیت در عراق وضعیت دوگانه‌ای از تهدید و فرصت را پیش روی دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در این کشور قرار داده است (جوادی ارجمند و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷۳). امروزه ظرفیت‌ها و منابع بالقوه نرم‌افزاری ایران در خصوص کشور عراق عبارت‌اند از: پیوندها و هم‌گرایی دینی، فرهنگی و سیاسی میان دو کشور، موقعیت عقیدتی و مبارزاتی و فرهنگی ایران در عراق، مذهب مشترک، تعامل‌ها و مبادلات فرهنگی تاریخی میان این دو، وجود احزاب و گروه‌های مبارز شیعی، وجود قوم کرد، وجود عتبات عالیات، حوزه‌های علمیه، مراجع تقلید و عالمان دینی، تشکیل انجمن‌های دوستی و انجمن‌های پارلمانی مشترک، تبلیغ آرمان‌ها، ارزش‌ها و اهداف متعالی انقلاب اسلامی، ارائه تصویر مثبت و مطلوب از خود، تسهیلات گردشگری و توریستی، ارائه مشوق‌های اقتصادی، سرمایه‌گذاری و مشارکت در بازسازی و عمران، ارائه خدمات بشردوستانه در بحران‌های داخلی یا حوادث ناگوار طبیعی، بی‌طرفی مثبت در بحران‌های بین‌المللی این کشور و سایر موارد مشابه (جمشیدی و محمدی گهروی، ۱۳۹۳: ۶۷).

از زمان فروپاشی عثمانی و شکل‌گیری دولت عراق در غرب ایران، سیاست‌های اتخاذشده از سوی دولت‌مردان آن کشور همواره به‌عنوان منبع تهدید علیه امنیت ملی ایران به شمار آمده و این کشور به‌ندرت روابطی دوستانه با ایران داشته است. اختلافات ارضی و مرزی به همراه مسائل مذهبی همچون تبعیض علیه شیعیان در عراق و مسائل قومی و نژادی همانند مناقشه عرب و عجم، حضور اکراد در دو سوی مرزهای ایران و عراق به همراه خوی توسعه‌طلبی حاکمان بغداد

از جمله عوامل اصلی تنش یا منازعه میان دو کشور در نیم قرن اخیر محسوب می‌گردند. سرنوشتی رژیم بعث در عراق و بروز تحولات جدید که منجر به تغییر ماهیت و ویژگی‌های جدید در ساخت قدرت و سیاست عراق گردید را می‌توان نقطه عطفی در روابط ایران و عراق معرفی کرد (توکلی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۶۴). در آوریل ۲۰۰۳، فروپاشی رژیم بعثی عراق این امکان را برای شیعیان فراهم کرد که بر مناصب و قدرت در دولت نفوذ یابند و در ساختار قدرت درون عراق و در روند سیاسی - اجتماعی داخلی مشارکتی فعال داشته باشند (Alshahman, 2021: 24). و برای اولین بار تأکید بر اشتراکات و زمینه‌های فرصت‌سازی در کنار چالش‌های موجود، معیار برقراری و تحکیم روابط میان دو کشور گردید. اهمیت عراق جدید در حوزه دیپلماسی ایران و شکل‌گیری یک سری متغیرها مانند ورود و تقویت عنصر شیعی در ساخت قدرت و حکومت عراق، روند حرکت عراق را از یک دشمن استراتژیک به یک دوست و همکار منطقه‌ای فراهم آورده است (توکلی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۶۷).

حذف رژیم بعث و حضور شیعیان و کردها در ساختار قدرت عراق، فرصت‌های جدیدی در راستای گسترش همکاری‌های دو کشور ایجاد نموده است. از سویی، تحولات سیاسی جدید رخ داده از جمله شکل‌گیری و گسترش حوزه فعالیت گروه‌های تروریستی تکفیری - سلفی که از حمایت محور محافظه‌کاری منطقه به رهبری عربستان سعودی برخوردارند، ضمن آنکه بیشترین تأثیرگذاری را بر امنیت و منافع ملی ایران برجای می‌گذارد، از موانع مهمی هستند که در صورت تداوم، می‌توانند شکل‌گیری اتحاد راهبردی ایران و عراق را خدشه‌دار سازند (صادقی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳۱). باتوجه به تغییرات اساسی در ساخت قدرت عراق جدید، این کشور در کوتاه‌مدت نه تنها یک تهدید خارجی برای ایران محسوب نمی‌شود، بلکه می‌تواند یکی از دروازه‌های اصلی ورود ایران به سوی جهان عرب به شمار آید. حضور شیعیان و اکراد در ساخت قدرت، حذف رژیم بعثی، حضور بازیگران فرامنطقه‌ای در آمایش و روند تحولات عراق نوین، اتخاذ راهبردهای سیاسی - امنیتی جدید ایران از جمله حمایت از ایجاد نظام سیاسی متکثر و متعادل با حضور تمام گروه‌های قومی - فرقه‌ای، حفظ تمامیت ارضی و یکپارچگی عراق، برقراری روابط مبتنی بر همکاری و رقابت سازنده در تمامی حوزه‌ها، تلاش برای ارتقای سطح روابط و تغییر هویت سیاسی عراق از عربی - سنی به عربی - شیعی - کردی از جمله بسترهای مساعد جهت ایجاد مناسبات راهبردی دو کشور است. در مقابل، تشکیل ائتلاف سیاسی - امنیتی منطقه‌ای به رهبری عربستان سعودی که در قالب شکل‌گیری گروه‌های سلفی - تکفیری با هدف دامن‌زدن به نزاع‌های مذهبی، کشتار شیعیان و تجزیه سرزمینی خود را بازتولید نموده است، از موانع مهم اتحاد راهبردی ایران و عراق در پرتو تحولات سیاسی پس از صدام تلقی می‌شود (همان: ۱۵۶). هم‌اکنون و در پرتو تحولات جدید در ساخت قدرت عراق و فرارگرفتن اکثریت شیعه در مسند حکومت عراق، بستر مناسبی برای سیاست‌گذاری دستگاه دیپلماسی ایران در سطوح ملی و منطقه‌ای فراهم شده است (صادقی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۵). و جمهوری اسلامی ایران دارای منافع ملموس و جاری در عراق جدید است و تنها در شرایط وجود یک کشور با ثبات است که زمینه‌های بالقوه فرصت‌سازی در حوزه سیاست خارجی ایران فراهم می‌شود (علی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۶۱).

نفوذ و حضور ایران در عراق در سال‌های اخیر افزایش چشمگیری داشته است. فروپاشی دیکتاتوری صدام در سال ۲۰۰۳، به افزایش نفوذ ایران در عراق، به‌ویژه در دوران پس از داعش کمک کرد. در این رابطه ایران از روش‌ها و ابزارهای مختلفی برای توسعه استراتژی و نفوذ خود در عراق استفاده کرده است (Arif, 2019: 344). در حال حاضر روابط راهبردی ایران در عراق به دلیل ارتباطات و تعاملات گسترده و مستحکم با گروه‌های بسیج مردمی محافظت می‌شود (Seloom, 2018: 2). و عراق از لحاظ ژئوپلیتیکی برای ایران بسیار مهم است؛ زیرا مسیر جبهه مقاومت از طریق عراق،

به سوریه می‌گذرد (Kam, 2018: 1). همچنین وابستگی اقتصادی بین تهران و بغداد ریشه تاریخی دارد. تحریم‌های اقتصادی علیه ایران این رابطه را در سال‌های اخیر افزایش داده است. روابط اقتصادی بین تهران و بغداد پس از سرنگونی رژیم قبلی در عراق و ظهور دولت تحت تسلط شیعیان در بغداد به‌طور چشم‌گیری توسعه یافت. از آن زمان، هر دو کشور به‌طور فعال برای توسعه روابط تجاری خود تلاش کرده‌اند (Lee, 2018: 7).

احزاب شیعی که پس از سال ۲۰۰۳ در صحنه سیاسی عراق ظهور پیدا کردند، ادراکات متعددی از ملت را انعکاس داده که از طریق تبادل دیالکتیکی بین برداشت‌های عربی، عراقی، اسلامی و شیعی ایجاد شده است (Phillips, 2019: 64-74). همچنین رشد واقع‌گرایی پس از تسلط داعش و پذیرش الگوی مدنی، در حال حاضر امکان همکاری‌های بین جمعی بیشتر بر اساس حرفه‌گرایی و عمل‌گرایی را منجر گردیده است، از طرفی درک محدودیت‌های سیاست مبتنی بر هویت می‌تواند به پیدایش اتحادهای بیشتر بر اساس دیدگاه اسلامی معتدل، قرابت گسترده با میراث عربی، و فراگیری همه احزاب عراقی کمک نماید (Machlis, 2022: 43). از نظر ایران تنها در شرایط وجود یک کشور با ثبات است که زمینه‌های بالقوه فرصت‌سازی در حوزه سیاست خارجی ایران فراهم می‌شود. عراقی که در مناطق سنی‌نشین با خلأ قدرت مواجه است و در چنین خلأئی نطفه‌های ناآرامی و بحران شکل گرفته و به فضای ملی آن متصاعد شود و موجودیتی همچون داعش برآیند آن باشد برای ایران، عراق آرمانی نخواهد بود (سلیمانی و رضاپور، ۱۳۹۹: ۴۵). از سال ۲۰۱۸، تعداد فزاینده‌ای از گروه‌های مسلح تحت حمایت ایران شروع به ادغام در نیروهای مسلح رسمی عراق کرده‌اند، ادغام گروه‌های مسلح به تهران این امکان را داده که از نفوذ چندلایه، طولانی‌مدت و بالقوه کم‌هزینه‌تر در عراق برخوردار شود. علاوه بر این، پیوندهای ایدئولوژیک و زیربنایی میان گروه‌های مسلح تأثیرگذار در عراق همچنان بر انتخاب‌های استراتژیک تأثیر می‌گذارد. در همین حال، به‌منظور حفظ توانایی خود در تأثیر مستقیم بر تحولات، تهران به حمایت از مجموعه‌ای از شبه‌نظامیان کوچک‌تر خارج از ساختارهای دولتی ادامه می‌دهد. این نشان‌دهنده تغییر الگوی شبکه منطقه‌ای ایران است (Azizi, 2022: 1). بنابراین با گذشت زمان، و در آینده ایران قادر خواهد بود نفوذ خود را در عراق گسترش داده و مشارکت‌های استراتژیک متعددی را در سراسر منطقه به دست آورد (Hayon, 2022: 9).

روش پژوهش

باتوجه به ماهیت موضوع، پژوهش پیش‌رو از لحاظ هدف و نتیجه از نوع کاربردی می‌باشد؛ و از لحاظ ماهیت و روش تلفیقی از روش‌های توصیفی - تحلیلی و استفاده از روش‌های پیمایشی (مصاحبه با خبرگان و پرسش‌نامه)، و ابزار گردآوری اطلاعات استفاده از اسناد و منابع مرتبط (کتاب، مقالات، اینترنت) و پرسش‌نامه می‌باشد. جامعه آماری شامل: خبرگان آشنا و دارای زمینه علمی مرتبط با موضوع تحقیق (اساتید، اعضاء هیئت‌علمی و پژوهشگران شاغل در مراکز مطالعاتی) که به‌منظور انتخاب نفرات خبره از روش نمونه‌گیری هدف‌مند استفاده گردید. نمونه‌گیری هدف‌مند یکی از روش‌های رایج نمونه‌گیری می‌باشد که در آن گروه‌های شرکت‌کننده بر اساس معیارهای از قبل مشخص شده مربوط به سؤال تحقیق توسط پژوهشگر انتخاب می‌شوند (Onwuegbuzie & Collins, 2007: 44). به‌عبارت‌دیگر، در این روش شرکت‌کننده‌ها توسط پژوهشگر دست‌چین می‌شوند؛ چرا که یا به‌صورت مشخص دارای ویژگی و ارتباط با پدیده موردنظر هستند و یا سرشار از اطلاعات در مورد خاصی هستند. این روش زمانی استفاده می‌شود که نیاز به نمونه‌های خبره می‌باشد (Boswell & Cannon, 2012: 19). به همین منظور تلاش گردید تا حدامکان شاخص‌ترین افراد در حوزه موردبحث برای پاسخ‌گویی و نظرخواهی انتخاب شوند که در همین راستا حجم نمونه تعداد ۲۰ نفر انتخاب گردید. لازم

به ذکر است ویژگی و توصیف پاسخ‌گویان (جامعه نمونه) مطابق جدول شماره (۱) می‌باشد.

جدول ۱. توصیف پاسخ‌گویان (جامعه نمونه)

عنوان	ویژگی پاسخ‌گویان	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۶	۸۰٪
	زن	۴	۲۰٪
سن	۳۰-۴۰	۶	۳۰٪
	۴۰-۵۰	۱۰	۵۰٪
تحصیلات	دکتری	۱۵	۷۵٪
	فوق لیسانس	۵	۲۵٪
شغل	استاد دانشگاه	۱۲	۶۰٪
	پژوهشگر	۸	۴۰٪

روند انجام تحقیق به این صورت است که: در گام نخست با بررسی سوابق تحقیقاتی صورت پذیرفته مرتبط و توزیع پرسش‌نامه باز میان خبرگان، تعداد ۴۸ عامل متناسب با متغیرهای پنج‌گانه مدل پیوستگی جیمز روزنا شامل: فرد، نقش، حکومت، جامعه و محیط احصاء و در ادامه از میان ۴۸ عامل به‌دست‌آمده عوامل یکسان و مشابه و کم‌اهمیت (دارای تأثیر کم) حذف گردید و تعداد ۳۹ عامل که نقش و اهمیت بیشتری در روابط میان دو کشور داشتند انتخاب و به‌منظور تعیین عوامل مهم و کلیدی هر متغیر مجدد با توزیع پرسش‌نامه (بر مبنای طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای) میان خبرگان تعداد ۲۳ عامل به‌عنوان عوامل مهم و کلیدی هر متغیر رتبه‌بندی و تعیین گردید (به‌منظور تعیین عوامل مهم و پراهمیت پرسش‌نامه‌ای به‌صورت گزینه‌ها یا انتخاب‌های چندگانه و به شیوه طیف لیکرت: کاملاً موافق، موافق، بی‌تفاوت، مخالف و کاملاً مخالف، طراحی و در اختیار کارشناسان و خبرگان مربوط قرار گرفته است) و در نهایت عواملی که بر طبق نظر خبرگان میانگین بالای ۴ را دریافت نمودند به‌عنوان عوامل مهم و کلیدی متغیرهای پنج‌گانه انتخاب گردیدند. و در ادامه نیز با تشکیل پنل خبرگی برآورد و تحلیل مربوط به هر متغیر بر مبنای عوامل کلیدی به‌دست‌آمده به‌صورت جداگانه انجام گردید.

یافته‌ها

تعیین عوامل تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق

در مرحله نخست به‌منظور شناسایی و مشخص نمودن عوامل مؤثر بر روابط ایران و عراق، با بررسی سوابق و تحقیقات علمی پیشین مرتبط همچنین توزیع پرسش‌نامه باز میان ۲۰ نفر از خبرگان، تعداد ۴۸ عامل مرتبط با متغیرهای پنج‌گانه: فرد، نقش، حکومت، جامعه و محیط، منطبق بر نظریه پیوستگی جیمز روزنا به‌صورت جداگانه مشخص و در ادامه تعداد ۳۹ عامل مطابق جدول شماره (۲) که نقش و اهمیت بیشتری داشتند احصاء گردید.

جدول ۲. عوامل تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق بر مبنای نظریه جیمز روزنا

کشور	ایران	عراق
کشور	۱-مقام معظم رهبری ۲- رئیس‌جمهور ۳-فرمانده سپاه قدس ۴- وزیر امور خارجه	۱-نخست‌وزیر ۲-فرمانده گروه حشدالشعبی ۳-رئیس‌جمهور ۴-آیت‌الله سیستانی
نقش	۱-تأثیرگذاری بر گروه‌های شیعی عراق ۲-کمک به بازسازی زیربنای اساسی و حیاتی عراق ۳-مقابله با رشد و گسترش فعالیت گروه‌های تروریستی و تکفیری در عراق ۴-مقابله با قدرت‌گیری گروه‌های مذهبی سنی در عراق	۱-مقابله با فعالیت و حضور قدرت‌های غربی در عراق ۲-سرپرل ارتباطی ایران به شرق مدیترانه ۳-ایفای نقش میانجی‌گری در روابط ایران و اعراب حوزه خلیج فارس
حکومت	۱-حمایت از گروه‌های مسلح شیعی عراق ۲-مخالفت با تجزیه عراق و استقلال کردستان عراق ۳-تلاش برای خروج نظامی امریکا از عراق ۴-گسترش روابط تجاری و اقتصادی با عراق	۱-حفظ و گسترش روابط اقتصادی - نظامی با غرب و آمریکا ۲-گسترش مناسبات با کشورهای عرب حوزه خلیج فارس ۳-رشد و توسعه اقتصادی - نظامی همه‌جانبه ۴-حفظ و گسترش روابط با ایران
جامعه	۱-برقراری روابط سیاسی با عراق ۲-توسعه روابط اقتصادی با عراق ۳-حفظ و گسترش روابط مذهبی با عراق	۱-مخالفت با دخالت نظامی ایران در عراق ۲-توسعه روابط اقتصادی با ایران ۳-برقراری روابط سیاسی با ایران
محیط	۱-حضور نیروهای آمریکایی در عراق ۲-ناهمسو بودن سیاست‌های ایران و امریکا در عراق ۳-نفوذ اطلاعاتی اسرائیل در عراق ۴-روابط ناپایدار ایران و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس ۵-دخالت ترکیه در مناطق کردنشین شمال عراق	۱-تنگنای ژئوپلیتیکی عراق در دسترسی راحت و آسان به آب‌های آزاد خلیج فارس ۲-سدسازی‌های گسترده ترکیه و تبعات امنیتی هیدروپلیتیک ارونند بر ایران ۳-ظرفیت بالقوه رشد و گسترش گروه‌های تروریستی - تکفیری در عراق ۴-یکسان نبودن بافت سیاسی، مذهبی و قومی عراق ۵-روابط اقلیم کردستان با اسرائیل

در گام دوم به‌منظور شناسایی و مشخص نمودن عوامل مهم و کلیدی تأثیرگذار هر کدام از متغیرهای پنج‌گانه، با توزیع پرسش‌نامه میان تعداد ۲۰ نفر از خبرگان آشنا و دارای زمینه کاری و علمی مرتبط با موضوع تحقیق، و استفاده از روش طیف لیکرت، تعداد ۳۹ عامل به‌دست‌آمده توسط خبرگان نمره‌دهی گردید و پس از میانگین‌گیری از نمرات مربوط به هر عامل، تعداد ۲۳ عامل که میانگین بالای ۴ دریافت نموده بودند به‌عنوان عوامل مهم و کلیدی انتخاب و با تشکیل پنل خبرگی تحلیل و برآورد هر کدام مطابق جدول شماره (۳) صورت پذیرفت.

جدول ۳. عوامل مهم تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق بر مبنای نظریه جیمز روزنا منبع: نگارندگان).

ایران	عراق	برآورد
۱-مقام معظم رهبری ۲-وزیر امور خارجه	۱-نخست‌وزیر ۲-آیت‌الله سیستانی	بررسی پیشینه روابط راهبردی ایران با کشورهای مهم منطقه در چند دهه اخیر از جمله عراق بعد از صدام، حاکی از نقش برجسته و تأثیر شخص مقام معظم رهبری و تدابیر حکیمانه ایشان و در مرحله بعد سطح کیفیت دستگاه دیپلماسی و شخص وزیر امور خارجه ایران دارد، از طرفی در کشور عراق نیز مهم‌ترین مقام اجرایی تصمیم‌گیرنده شخص نخست‌وزیر، و به‌صورت غیرمستقیم رهبریت معنوی شیعه عراق (آیت‌الله سیستانی) قابلیت و نقش تصمیم‌گیری در سطوح کلان را دارا می‌باشد که باتوجه به همسویی نسبی فکری نخست‌وزیر فعلی عراق با ایران، برآورد حال حاضر نشان از همگرایی مثبت متغیر فرد در دو کشور و حفظ و گسترش تعامل و ارتباط دوجانبه دارد.

<p>باتوجه به اینکه حضور ایران در شرق مدیترانه و دسترسی آسان به رژیم صهیونیستی به منظور وارد نمودن ضربه در شرایط و مقاطع زمانی خاص از اولویت‌های راهبردی می‌باشد، از طرفی کنترل و مقابله با گروه‌های تروریستی - تکفیری در عراق که به صورت مستقیم امنیت ملی کشور را در مرزهای غربی مورد تهدید قرار خواهد داد، از اولویت‌های مهم سیاست خارجی و دفاعی ایران می‌باشد که باتوجه به نقش، تأثیرگذاری و نفوذ ایران بر گروه‌های شیعی عراق این مهم قابلیت تحقق خواهد یافت.</p> <p>در طرف دیگر نقش عراق در میانجی‌گری به منظور ایجاد همگرایی میان ایران و کشورهای عرب حوزه خلیج فارس به خصوص عربستان بسیار مهم و قابلیت کاربردی شدن دارد که دستگاه دیپلماسی ایران می‌بایست از ظرفیت و فرصت موجود استفاده و بهره‌برداری نماید.</p>	<p>۱-سرپل ارتباطی ایران به شرق مدیترانه</p> <p>۲-ایفای نقش میانجی‌گری در روابط ایران و اعراب حوزه خلیج فارس</p> <p>نقش</p> <p>۱-تأثیرگذاری بر گروه‌های شیعی عراق</p> <p>۲-مقابله با رشد و گسترش فعالیت گروه‌های تروریستی و تکفیری در عراق</p>
<p>از مهم‌ترین راهبردهای اتخاذی حکومت ایران در رابطه با عراق: حمایت از گروه‌های مسلح شیعی، تلاش به منظور کاهش حضور و نفوذ آمریکا در عراق، گسترش روابط تجاری - اقتصادی و ممانعت از تجزیه عراق می‌باشد که در این ارتباط ایران می‌بایست با تقویت روابط خود با عراق (به خصوص در حوزه‌های مذهبی و اقتصادی) به خصوص مشارکت در توسعه عراق و گسترش تعاملات رسمی نظامی، زمینه‌های کاهش حضور و دخالت آمریکا در عراق را فراهم آورد. و در گام بعدی اقدام به برقراری روابط با کشورهای مهم عربی منطقه خلیج فارس نماید.</p>	<p>۱-حفظ و گسترش روابط اقتصادی - نظامی با غرب و آمریکا</p> <p>۲-گسترش مناسبات با کشورهای عرب حوزه خلیج فارس</p> <p>۳-رشد و توسعه اقتصادی - نظامی همه‌جانبه</p> <p>۴-حفظ روابط با ایران</p> <p>حکومت</p> <p>۱-حمایت از گروه‌های مسلح شیعی عراق</p> <p>۲-مخالفت با تجزیه عراق و استقلال کردستان عراق</p> <p>۳-تلاش برای خروج نظامی آمریکا از عراق</p> <p>۴-گسترش روابط تجاری و اقتصادی با عراق</p>
<p>باتوجه به پیوستگی و اشتراکات فرهنگی - مذهبی جامعه ایران با شهرهای شیعه‌نشین جنوب عراق و سفرهای مذهبی شیعیان دو کشور به اماکن مقدس، از طرفی حساسیت جامعه سنی‌نشین عراق نسبت به دخالت و حضور نظامی ایران در عراق، دستگاه دیپلماسی ایران می‌بایست از یک سو زمینه‌های افزایش تعاملات مذهبی - فرهنگی با عراق را فراهم و از سوی دیگر حمایت مستقیم و علنی از گروه‌های مسلح شیعی در عراق را کنار گذاشته تا حساسیت و واکنش جامعه سنی‌نشین عراق را به همراه نداشته باشد.</p>	<p>مخالفت با دخالت نظامی ایران در عراق</p> <p>حفظ و گسترش روابط مذهبی با عراق</p> <p>جامعه</p>
<p>در حال حاضر از مهم‌ترین عوامل محیطی تأثیرگذار در روابط ایران و عراق حضور قدرت‌های غربی به خصوص آمریکا در منطقه و عراق همچنین سوءبرداشت‌های کشورهای عرب حوزه خلیج فارس نسبت به نیت توسعه‌طلبی ایران در امور منطقه و حمایت از تشکیل هلال شیعی می‌باشد، در طرف دیگر ظرفیت بالقوه گروه‌های تروریستی و شکل‌گیری مجدد آن‌ها در عراق می‌باشد، در این راستا از مهم‌ترین سناریوهای قابل تصور و مطلوب برای ایران کاهش نفوذ و تأثیر آمریکا در عراق از طریق ایجاد اتحاد منطقه‌ای میان کشورهای قدرتمند از جمله ایران، عراق، ترکیه، عربستان و روسیه به منظور کاهش نقش آمریکا و ایجاد امنیت منطقه‌ای و مقابله با گروه‌های تروریستی می‌باشد. همچنین در خصوص درگیری‌های گروه‌های تجزیه‌طلب کرد، می‌بایست با تشکیل کارگروه‌های ویژه با حضور نمایندگان اقلیم کردستان عراق، ایران، ترکیه و دولت عراق به تفاهم و راهکار منطقی جهت حل</p>	<p>۱-تنگنای ژئوپلیتیکی عراق در دسترسی راحت و آسان به آب‌های آزاد خلیج فارس</p> <p>۲-ظرفیت بالقوه رشد و گسترش گروه‌های تروریستی -</p> <p>۱-تاهمسو بودن سیاست‌های ایران و آمریکا در عراق</p> <p>۲-روابط ناپایدار ایران و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس</p> <p>محیط</p>

مشکلات پیش رو دست‌یافت.	تکفیری در
در نهایت از مهم‌ترین متغیرهای محیطی تأثیرگذار بر روابط دو کشور تنگنای	عراق
ژئوپلیتیکی عراق در دسترسی آسان به آب‌های خلیج فارس می‌باشد که در	۳- روابط اقلیم
بازه‌های تاریخی خاص منجر به درگیری نظامی میان دو کشور گردیده است،	کردستان با
و به نظر می‌آید این معضل پایدار محیطی همچنان قابلیت ایجاد درگیری	اسرائیل
میان دو کشور را در صورت قدرت‌یابی مجدد عراق خواهد داشت، بنابراین	
در این خصوص نیز می‌بایست چاره‌اندیشی و پیش‌بینی لازم به عمل آید.	

بحث

باتوجه به نتایج به‌دست‌آمده و در راستای پاسخ به سؤالات تحقیق:

مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق، بر مبنای نظریه جیمز روزنا کدام‌اند؟

بر طبق نظر خبرگان تعداد ۲۳ عامل ذکر گردیده در جدول شماره (۳) به‌عنوان مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عوامل مؤثر بر روابط ایران و عراق، مطرح می‌باشند.

مهم‌ترین عوامل متغیر فردی مؤثر بر روابط ایران و عراق کدام‌اند؟

در ایران: مقام معظم رهبری و شخص وزیر امور خارجه و در کشور عراق آیت‌الله سیستانی و نخست‌وزیر نقش و تأثیر بیشتری در روابط میان دو کشور دارند، و به‌عنوان مهم‌ترین عوامل متغیر فردی مطرح می‌باشند. بنابراین سیاست‌های عمده و کلان کشور و کم‌وکیف روابط توسط مقام معظم رهبری تعیین و از طرفی درایت و کاردانی شخص وزیر امور خارجه کشور نحوه و میزان تعامل و مراودات دوجانبه را در چارچوب سیاست‌های کلی نظام و منطبق با منویات مقام معظم رهبری تعیین می‌نماید.

مهم‌ترین عوامل متغیر حکومتی مؤثر بر روابط ایران و عراق کدام‌اند؟

در ایران: حمایت از گروه‌های مسلح شیعی عراق؛ مخالفت با تجزیه عراق و استقلال کردستان عراق؛ تلاش برای خروج نظامی آمریکا از عراق؛ گسترش روابط تجاری و اقتصادی با عراق. و در کشور عراق: حفظ و گسترش روابط اقتصادی - نظامی با غرب و آمریکا؛ گسترش مناسبات با کشورهای عرب حوزه خلیج فارس؛ رشد و توسعه اقتصادی - نظامی همه‌جانبه؛ حفظ روابط با ایران. به‌عنوان مهم‌ترین عوامل متغیر حکومتی مطرح می‌باشند.

در همین راستا از مهم‌ترین راهبردهای اتخاذی حکومت ایران در رابطه با عراق: حمایت از گروه‌های مسلح شیعی، و تلاش به‌منظور کاهش حضور و نفوذ آمریکا در عراق، گسترش روابط تجاری - اقتصادی و ممانعت از تجزیه عراق می‌باشد که در این ارتباط ایران می‌بایست با تقویت روابط خود با عراق (به‌خصوص در حوزه‌های مذهبی و اقتصادی) به‌خصوص مشارکت در توسعه عراق و گسترش تعاملات رسمی نظامی، زمینه‌های کاهش حضور و دخالت آمریکا در عراق را فراهم آورد.

مهم‌ترین عوامل متغیر نقش مؤثر بر روابط ایران و عراق کدام‌اند؟

در ایران: تأثیرگذاری بر گروه‌های شیعی عراق؛ مقابله با رشد و گسترش فعالیت گروه‌های تروریستی و تکفیری در عراق. و در کشور عراق: سرپل ارتباطی ایران به شرق مدیترانه؛ ایفای نقش میانجی‌گری در روابط ایران و اعراب حوزه خلیج فارس. به‌عنوان مهم‌ترین عوامل متغیر نقش مطرح می‌باشند.

باتوجه به دشمنی رژیم صهیونیستی و اقدام این کشور علیه منافع ملی ایران به‌ویژه در سوریه، تحکیم حضور ایران در شرق مدیترانه از ضروریات و اولویت‌های مهم و راهبردی به‌منظور مقابله با رژیم صهیونیستی می‌باشد، در همین رابطه

حفظ و گسترش مناسبات و روابط با کشور عراق به عنوان سرپل ارتباطی ایران به شرق مدیترانه از عوامل مهم و کلیدی می باشد که می بایست مورد توجه و تأکید قرار گیرد. در طرف دیگر نقش عراق در میانجی گری به منظور ایجاد همگرایی میان ایران و کشورهای عرب حوزه خلیج فارس به خصوص عربستان بسیار مهم و قابلیت کاربردی شدن دارد که دستگاه دیپلماسی ایران می بایست از ظرفیت و فرصت موجود استفاده و بهره برداری نماید.

مهم ترین عوامل متغیر جامعه مؤثر بر روابط ایران و عراق کدامند؟

در ایران: حفظ و گسترش روابط مذهبی با عراق. و در کشور عراق: مخالفت با دخالت نظامی ایران در عراق. به عنوان مهم ترین عوامل متغیر جامعه مطرح می باشند.

با توجه به پیوستگی و اشتراکات فرهنگی - مذهبی جامعه ایران با شهرهای شیعه نشین جنوب عراق و سفرهای مذهبی شیعیان دو کشور به اماکن مقدس، از طرفی حساسیت جامعه سنی نشین عراق نسبت به دخالت و حضور نظامی ایران در عراق، دستگاه دیپلماسی ایران می بایست از یک سو زمینه های افزایش تعاملات مذهبی - فرهنگی با عراق را فراهم و از سوی دیگر حمایت مستقیم و علنی از گروه های مسلح شیعی در عراق را کنار گذاشته تا حساسیت و واکنش جامعه سنی نشین عراق را به همراه نداشته باشد.

مهم ترین عوامل متغیر محیطی مؤثر بر روابط ایران و عراق کدامند؟

در ایران: ناهمسو بودن سیاست های ایران و آمریکا در عراق؛ روابط ناپایدار ایران و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس. و در کشور عراق: تنگنای ژئوپلیتیکی عراق در دسترسی راحت و آسان به آب های آزاد خلیج فارس؛ ظرفیت بالقوه رشد و گسترش گروه های تروریستی - تکفیری در عراق؛ روابط اقلیم کردستان با اسرائیل. به عنوان مهم ترین عوامل متغیر محیطی مطرح می باشند.

در حال حاضر از مهم ترین عوامل محیطی تأثیرگذار در روابط ایران و عراق حضور قدرت های غربی به خصوص آمریکا در منطقه و عراق همچنین سوء برداشت های کشورهای عرب حوزه خلیج فارس نسبت به نیت توسعه طلبی ایران در امور منطقه و حمایت از تشکیل هلال شیعی می باشد، در طرف دیگر ظرفیت بالقوه گروه های تروریستی و شکل گیری مجدد آن ها در عراق می باشد، در این راستا از مهم ترین سناریوهای قابل تصور و مطلوب برای ایران کاهش نفوذ و تأثیر آمریکا در عراق از طریق ایجاد اتحاد منطقه ای میان کشورهای قدرتمند از جمله ایران، عراق، ترکیه، عربستان و روسیه به منظور کاهش نقش آمریکا و ایجاد امنیت منطقه ای و مقابله با گروه های تروریستی می باشد. همچنین در خصوص درگیری های گروه های تجزیه طلب کرد، می بایست با تشکیل کارگروه های ویژه با حضور نمایندگان اقلیم کردستان عراق، ایران، ترکیه و دولت عراق به تفاهم و راهکار منطقی جهت حل مشکلات پیش رو دست یافت. در نهایت از مهم ترین متغیرهای محیطی تأثیرگذار بر روابط دو کشور تنگنای ژئوپلیتیکی عراق در دسترسی آسان به آب های خلیج فارس می باشد که در بازه های تاریخی خاص منجر به درگیری نظامی میان دو کشور گردیده است، و به نظر می آید این معضل پایدار محیطی همچنان قابلیت ایجاد درگیری میان دو کشور را در صورت قدرتیابی مجدد عراق خواهد داشت، بنابراین در این خصوص نیز می بایست چاره اندیشی و پیش بینی لازم به عمل آید.

نتیجه گیری

متغیرهای پنج گانه: فرد، نقش، حکومت، جامعه و محیط مورد اشاره در مدل پیوستگی جیمز روزنا به عنوان متغیرهای واسطه در روابط میان کشورها مطرح می باشند و به ایفای نقش و تأثیرگذاری می پردازند که در کنار آن ها عوامل دیگری

از قبیل نوع و ساختار سیاسی، وضعیت اقتصادی و اجتماعی کشورها و... بر متغیرهای پنج‌گانه مدنظر روزنا تأثیر گذاشته و سیاست خارجی و روابط میان کشورها را تعیین می‌نمایند. لذا با اکتفای صرف بر متغیرهای پنج‌گانه و عوامل مرتبط با آن‌ها نمی‌توان چارچوب و شاکله کلی روابط میان کشورها را تعیین نمود.

در رابطه با دو کشور ایران و عراق، با توجه به موقعیت جغرافیایی و شرایط حاکم بر منطقه، به‌عنوان کشورهای در حال توسعه‌ای مطرح می‌باشند که تصمیم‌گیری در این نظام‌ها عمدتاً به‌صورت انفرادی انجام می‌گیرد و تا حدود زیادی کم‌وکیف و روابط دوجانبه متکی بر تصمیمات فردی می‌باشد و حلقه‌هایی در درون این قبیل از سیستم‌های در حال توسعه وجود دارد که حتی از ملیت و سرزمین برای رهبران این دولت‌ها مهم‌تر است، از قبیل: ایدئولوژی، قومیت، مذهب و... و لذا رهبران سیاسی این‌گونه از کشورها عمدتاً علاقه دارند با نظام‌های سیاسی دیگر که نگرانی‌ها و دل‌مشغولی مشابه با خود آن‌ها دارند رابطه برقرار نمایند. بنابراین در این‌گونه از کشورها و به‌خصوص ایران و عراق، از میان متغیرهای پنج‌گانه جیمز روزنا، متغیر فردی دارای نقشی بسیار تأثیرگذار و کلیدی نسبت به سایر متغیرها می‌باشد. از طرف دیگر با لحاظ و درک نسبی از خروجی‌های ژئوپلیتیک منطقه غرب آسیا آنچه عیان و قابل مشاهده است آن است که عمدتاً کشورهای واقع در این منطقه تحت تأثیر اختلافات، رقابت‌ها و تفاوت‌های کشورهای قدرتمند منطقه‌ای و دگرگونی محیط بین‌الملل و فرمانطقه بوده و بر جهت‌گیری سیاست خارجی و کم‌وکیف روابط دو و چندجانبه دولت‌ها تأثیرگذار است. و این مهم در چند سده اخیر در منطقه غرب آسیا حاکم و جاری بوده و لذا متغیر محیطی و عوامل مربوطه نقش و تأثیر قابل ملاحظه‌ای در تحولات و روابط میان کشورهای منطقه به همراه دارد.

بنابراین بر طبق مدل پیوستگی جیمز روزنا دو متغیر فردی و محیطی و عوامل مربوط به آن‌ها بیشترین نقش و تأثیر را نسبت به سایر متغیرها در روابط میان دو کشور ایران و عراق دارند. و این دو متغیر و عوامل مرتبط با هر کدام از این دو متغیر می‌بایست بیش از سایر عوامل در طرح‌ریزی سیاست خارجی و روابط دوجانبه از سوی دستگاه دیپلماسی مدنظر قرار گیرند و راهبردهای اتخاذی سیاست خارجی کشور بر مبنای این دو متغیر و عوامل کلیدی مرتبط با آن‌ها مورد تدوین قرار گیرند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از اساتید و پژوهشگرانی که در تکمیل و پاسخ به پرسش‌نامه‌های این تحقیق ما را یاری رسانده، همچنین داوران ارجمند که با ارائه آرای علمی و ارزنده خود موجب غنا و ارتقای سطح علمی پژوهش حاضر شدند، تشکر و قدردانی نمایند.

منابع

- توکلی، یعقوب؛ قاسمی، بهزاد و سید احمدی، سید محمد. (۱۳۹۲). روابط ایران و عراق پس از صدام؛ فرصت‌ها و چالش‌ها. فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۲(۵)، ۱۶۳-۱۸۰.
- جمشیدی، محمدحسین و محمدی گهرویی، رسول. (۱۳۹۳). جمهوری اسلامی ایران و عراق نوین: تبیینی بر کاربرد قدرت نرم در عراق نوین در راستای تحقق ارزش‌های انقلاب اسلامی. فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، ۲(۱)، ۶۱-۸۷.
- جوادی ارجمند، محمدجعفر؛ نادری، محمد و داودی، مهدی. (۱۳۹۱). دیپلماسی فرهنگی ایران در عراق و چشم‌انداز آینده در روابط دو کشور. فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۴(۳)، ۱۷۳-۱۸۶.

- ۴) رسولی ثانی آبادی، الهام و میرحسینی، سید محسن. (۱۳۹۴). بررسی عوامل شکل‌دهنده به سیاست هسته‌ای دولت اعتدال بر اساس نظریه پیوستگی جیمز روزنا. *فصلنامه راهبرد*، ۲(۷۴)، ۲۳۵-۲۵۰.
- ۵) رسولی ثانی آبادی، الهام. (۱۳۹۱). بررسی سیاست خارجی دولت‌های انقلابی جدید در خاورمیانه و شمال آفریقا بر اساس مدل پیوستگی جیمز روزنا. *فصلنامه راهبرد*، ۲۱(۶۳)، ۹۳-۱۱۱.
- ۶) سلیمانی، غلامعلی و رضاپور، دانیال. (۱۳۹۹). استراتژی ایران در عراق پسا داعش با تأکید بر گروه‌های بسیج مردمی عراق. *فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی*، ۹(۳۳)، ۴۹-۲۷.
- ۷) صادقی، سید شمس‌الدین؛ مارابی، مهری و اکسا، نرگس. (۱۳۹۵). ایران - عراق چشم‌اندازی بر راهبردی شدن مناسبات دوجانبه. *فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، ۱(۲۲)، ۱۲۹-۱۶۲.
- ۸) عطایی، فرهاد و کوزه‌گر کالجی، ولی. (۱۳۹۱). تأملی بر سیاست خارجی جمهوری ازبکستان از منظر نظریه پیوستگی. *فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز*، ۷(۷۸)، ۱۰۷-۱۳۵.
- ۹) علیپور، عباس، حیدری؛ جهانگیر و حاجیلو، محمدحسین. (۱۳۹۶). ایران و عراق نوین از منظر استراتژی ژئوپلیتیک (فرصت‌ها و چالش‌ها). *فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام*، ۶(۲۲)، ۱۳۹-۱۶۸.
- ۱۰) کریمی فرد، حسین؛ افشاری، یونس و رحیمی، علی. (۱۳۹۶). تبیین سیاست خارجی ترکیه با تأکید بر نظریه جیمز روزنا. *فصلنامه سیاست‌پژوهی*، ۴(۸)، ۷۱-۱۰۲.
- ۱۱) هاشمی، سید مصطفی؛ فرجی راد، عبدالرضا و سرور، رحیم. (۱۳۹۶). تبیین عوامل ژئوپلیتیک مؤثر بر روابط ایران و عراق. *فصلنامه سیاست بین‌الملل*، ۵(۲)، ۱۱۸-۱۴۳.

References

- 1) Alshahman, M. M. A. (2021). *Religion and state: The relationships between the Shia ulama and the state in Iraq 1921–2015*. PhD thesis, Faculty of Social and Behavioral Sciences (FMG), Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR).
- 2) Arif, B. H. (2019). Iran's struggle for strategic dominance in a post-Isis Iraq. *Journal of Asian Affairs*, 50(3), pp. 344-363.
- 3) Azizi, H. (2022). *Integration of Iran-backed armed groups into the Iraqi and Syrian armed forces: implications for stability in Iraq and Syria*. *Small Wars & Insurgencies*, pp. 1-29.
- 4) Boswell, C., & Cannon, Sh. (2012). *Introduction to nursing research*. 3rd ed. Burlington, MA: Jones & Bartlett Publishers.
- 5) Hayon, D. (2022). *Building a Shi'a Empire and Extending the Axis: Iran's Campaign for Regional Hegemony in the Middle East*. BA thesis, International Relations Department.
- 6) Kam, E. (2018). *Is Iran about to Operate the Land Corridor to Syria? The Institute for National Security Studies*. INSS Insight No. 1021, February 14, 2018, Available at: <http://www.inss.org.il/publication/iran-operate-land-corridor-syria>.
- 7) Lee, T.M. (2018). *Iran's Influence in Iraq*. *U.S. Army War College, Carlisle Barracks, PA*. Available at: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a545054.pdf>.
- 8) Machlis, E. (2022). *Sunni participation in a Shi 'i led Iraq: Identity politics and the road to redefining the national ethos*. *Studies in Ethnicity and Nationalism*.
- 9) Marleku, A. (2012). Small states foreign policy: the case of Kosovo. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 11(3), pp. 79-97.
- 10) Onwuegbuzie, A. J., & Collins, K. M. T. (2007). A typology of mixed methods sampling designs insocial science research. *Qualitative Report*, 12 (2), 1-12.
- 11) Phillips, D. L. (2019). *The Great Betrayal: How America Abandoned the Kurds and Lost the Middle East*. I.B. Tauris.
- 12) Rosenau, J. (1971). *The Scientific Study of Foreign Policy*. New York: The Free Press.
- 13) Rosenau, J. (2006). *The Study of World Politics: Theoretical and Methodological Challenges*. London and New York: Rutledge.

- 14) Seloom, S. (2018). A Regular Survey of Experts on Matters Relating to Middle Eastern and North African Politics and Security'. Carnegie Middle East Center, June 14, 2018, Available at: <http://carnegie-mec.org/diwan/76573>.
- 15) Starr, H. (1998). Rosenau, Pre-Theories and the Evolution of the Comparative Study of Foreign Policy. *International Interactions*, 14(1), 1-12.
- 16) Alipour, A., Heidari, J., & Hajiloo, M. H. (2017). New Iran and Iraq from the Perspective of Geopolitical Strategy (Opportunities and Challenges). *Journal of Political Studies of the Islamic World*, 6(22), 139-168. [In Persian].
- 17) Atai, F., & Koozegar Kalji, V. (2012). A Reflection on the Foreign Policy of the Republic of Uzbekistan from the Perspective of the Theory of Continuity. *Journal of Central Asia and Caucasus*, (78), pp. 107-135. [In Persian].
- 18) Hashemi, S. M., Faraji Rad, A., & Sarvar, R. (2017). explaining the geopolitical factors affecting Iran-Iraq relations. *Journal of International Politics*, 5(2), 118-143. [In Persian].
- 19) Jamshidi, M. H., & Mohammadi Gahravi, R. (2014). The Islamic Republic of Iran and the New Iraq: An Explanation of the Use of Soft Power in the New Iraq to Realize the Values of the Islamic Revolution. *Journal of Political Sociology of the Islamic World*, 2(1), 61- 87. [In Persian].
- 20) Javadi Arjomand, M. J., Naderi, M., & Davoodi, M. (2012). Iranian Cultural Diplomacy in Iraq and the Future Perspectives on Relations between the Two Countries. *Journal of New Attitudes in Human Geography*, 4(3), 173-186. [In Persian].
- 21) Karimifard, H., Afshari, Y., & Rahimi, A. (2017). Explaining Turkish Foreign Policy with Emphasis on James Rosenau Theory (2003-2017). *Journal of Policy Studies*, 4(8), 71-102. [In Persian].
- 22) Rasouli Thaniabadi, E., & Mir Hosseini, S. M. (2015). A Study of the Factors Shaping the Nuclear Policy of the Moderate Government Based on James Rosenau Theory of Continuity. *Journal of Strategy*, 2(74), 235-250. [In Persian].
- 23) Rasouli Thaniabadi, E. (2012). A Study of the Foreign Policy of the New Revolutionary Governments in the Middle East and North Africa Based on the James Rosenau Continuity Model. *Journal of Strategy*, 21(63), 93-111. [In Persian].
- 24) Sadeghi, Sh., Marabi, M., & Aksa, N. (2016). Iran-Iraq Perspectives on the Strategization of Bilateral Relations. *Journal of International Relations Research*, (22), 129-162. [In Persian].
- 25) Soleimani, Gh., & Rezapour, D. (2020). Iran's Strategy in Post-ISIL Iraq with Emphasis on Iraqi Popular Mobilization Groups. *Journal of Islamic Revolution Research*, 9(33), 27-49. [In Persian].
- 26) Tavakoli, Y., Ghasemi, B., & Seyed Ahmadi, S. M. (2013). Iran-Iraq relations after Saddam; Opportunities and Challenges. *Journal of Islamic Revolution Research*, 2(5), 163-180. [In Persian].